10.

DISPUTATIO MEDICA, DE SCORBUTO

Quam

CUM DEO

PRÆSIDE

Clarißimo atq; Excellentißimo Viro,

Dn. DANIELE SENNERTO,

Phil. & Med. D. Facultatisque Med. P. P.

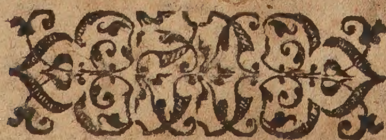
Ac Seniore,

Publico Medicorum Auditorio Examinandam Proponit

MATTHÆUS BRENGGER

Augustanus.

Ad diem 5. Maij.

VVITTEBERGÆ

Ex officina Typographica hered. Joan. Richteri.

ANNO cIↄ Iↄc XX.

Iisdem à diversis, quas afficit, partibus etiam **Scormund** & **scorbein**/ à vacillantibus & laxis dentibus ac gingivis, languidisq; cruribus: & ab horum maculis puniceis etiam **Blauschuit** nuncupatur. Græcorum ϛομακάκη & σκελοτύρβη, quas & *Plin.l.25.c.3.* recenset, si non eædem cum Scorbuto sunt, magnam tamen cum eo cognationem habent. Magni lienes Hippocratis & ejusdem volvulus Hæmatis, l. de Internis affect. descripti Scorbuto plærisq; signis, tam apposite conveniunt, ut Langius l. 2.Epist. 14. *& ex eo Greg. Horstius* eundem planè cum Scorbuto esse affectum asserant.

Hujus Natura ut pateat, ejus aliqualem non quam volebamus, Definitionem, sed quam poteramus Descriptionem hanc ponimus:

II.

Definitio. ***Scorbutus est Humoris Melancholici, ex deficiente coctione & πνευματώσει salis esculenti, geniti, & in primis viis, Mesaraicis videlicet circa lienem accumulati, & præter naturam detenti corruptio peculiaris; multifariâ læsione varios hominis partes invadens & crucians.***

Generationis modus. Generatur frequentissimè apud Hollandos, Seelandos, Danos, Swecos, Germaniciq; maris littus incolas &c: His enim cum causa præcipua, à quâ ut plurimùm oriri solet hic affectus, nunquam desit, non potest non esse familiarissimus. Nam aëre victusque ratione utuntur, crassâ crudâ, sale culinario, fumo putredine corruptâ, cæterarumq; non naturalium rerum usus ut infra patebit, omnis talis est, ut ad Melancholici humoris generationem plurimum faciat. Quæ vivendi ratio incommoda, optimam etiam corporis constitutionem, statu suo dejicere potest. Alimenta enim ejusmodi, magnâ ex parte ἀνεπιτήδεια, ἄκρητα καὶ ἰσχυρὰ, ut vocat *Hip. l. de Prisca Med.* tantâ copiâ quotidie assumpta, ita naturam prægravant, ut etiam à satis valido aliâs, corpore, coctriceque virtute in iis pro viribus laborante vinci tamen & concoqui non possint. Unde viscerum, coctioni dicatarum facultates tandem succumbentes,

bentes, paulatim debilitantur, depravantur & quotidiè ad exquiſitam ciborum elaborationem ineptiora redduntur : quâ ratione coctio & πνευμάτωσις illa, quâ omnia aſſumta fermentare & quodammodo ſpirituaſcere, ut ſic loquar, oportet, impeditur, ut ſal eſculentus, fixusq; tartarus copiosè iſtis cum cibis ingeſtus, fixam ſuam naturam deponere & volatilis atque animalis fieri, ut debebat, non poſſit, & partes impuræ, inutiles, ac tartareæ, ut à Chymicis appellantur, ab utilibus & puris probè ſeparari nequeant.

Unde non tantum nutritionis opus depravatur ac fine ſuo fruſtratur aliquâ ratione : ſed etiam ſal ille fixus ac pertinax, cum à liene omnis attrahi non poſſit; tam ad nutritionem quàm ad excretionem, naturæ conſuetam adhuc ineptus, primis viis otiosè adhæret, cũq; propter cauſſæ, quæ hunc producere ſolet, continuationẽ, ejus copia augeatur quotidie; fit ut anguſtiores Meſaraicarum meatus magis magisq; eâ obſideantur. Sali huic alii humores obvii quivis, crudi ſæpè ac vitioſi, cõjunguntur ac permiſcentur: A quibus omnibus Melancholicus ac tartareus ille humor ad ſcorbutum neceſſarius, producitur, qui in primis viis p. n. diutius detentus, ulterius corrumpitur, uſq; dum tandẽ diſpoſitionem pravam contagioſam Scorbuto peculiarem, acquirat. Humor hic tartareus, ſpecificè corruptus, multo ſero dilutus, ubi cum ſanguine conjungitur, cum eodem non tantũ in venas & arterias, ſed & ex iis in varias corporis partes, etiam muſculos, tendines atq; articulos &c. effunditur. pro quarũ ratione mirâ ſymptomatum varietate, ægros torquet. Namq; ubi in habitum corporis extra venas elabitur, cum neq; corpori aſſimilari, neq; excerni commodè queat, otiosè ibi hæret, partium nutritionem impedit & gravat, corpus enervat atq; elumbe reddit &c. Quod ſi malignus ſalſi hujus ac ſpecifice corrupti humoris vapor ad gingivas cum Sanguine adſcendit, mollem teneramq; eorum carnem ſubit, eamque ſuâ raritate laxum in tumorem attollit, ſalsâ v. acrimoniâ ſuâ arrodit, unde prurigino-ſa quædam titillatio in gingivis ſequitur, quæ etiam levi attritu rimas agunt, & ſanguinem ſeorſum emittunt. Quâ de causâ eadem caro tandem flacceſcit ac putreſcens diffluit & à dentibus recedens, eos vacillare atq; ex ore planè elabi facit.

Si natura adhuc robuſtior ſit, ut humorem hunc ſuperfluum ac tartareum ad partes corporis remotiores atq; igni biliores depellere poſſit, vena cava per ramos crurales ſero mediante, ad crura eum deducit; unde vel per διαπήδησιν, vel ἀναστόμωσι, vel aliâ ratione, per venulas exiles & capillares ut plurimùm ad ſuperficiem cutis cum ſanguine dimittit, & hâc ratione maculas primùm rubras recente quippe adhuc ſanguine, paulatim tamen ad purpureum lividumq; colorem accedentes, producit; aut alia viâ humorem ſalſum ac tartareum ligamentis ac tendinibus, (ad quos κατ' ἔΦεσιν quandam teſte *Ariſtot.* 3. *de part. Animal.* glatinoſæ atq; crudiores ſanguinis partes feruntur,) & ipſæ muſculorum ſubſtantiæ communicat, eamq; erodit, crurum languorem atq; imbecillitatem & nonnunquam dolores podagricos efficit: Atq; ſi fixus hic tartarus majus adhuc incrementum in crurum vinculis ſumat atq; inſuper à ſero, cui liquidus inhærebat tartarus, deſeratur, paulatim pro ſuâ natura exiccari, indurari & coagulari incipit, unde crus rigidum redditur motuque ferè privatur, & paralyſeos quandam ſpeciem mentitur.

Eadem ratione alia quoq; mala obſtructiones, tumores, dolores, eroſiones, ulcera, & ſexcenta alia ex hiſce propullulantia mala hinc inde Scorbutus gignit: quæ omnia recenſere prolixum nimis ac proinde inſtituti noſtri non eſt, atq; ab aliis autoribus prolixè, inprimis à Severino Eugaleno, recenſentur.

Et ita quidem de Scorbuti generatione ſentimus, non ſine cauſa, ut ex ſequentibus patebit.

Non autem hæc proponimus, ut cuiquam ea obtrudamus, ſed cum veriſimilia nobis videantur, eum ſaltem in finem adducimus, ut anſam habeamus, in hęc & ſimilia accuratius inquirendi, veritatemq; in profundo ſepultam quaſi, faciliùs eruendi.

III.

Subjectū.

Ex dictis, quid de Subjecto Scorbuti proprio ſentiamus, facilè patet: hoc enim primas vias, Meſaraicas videlicet, circa lienem præſertim eſſe dicimus.

Plæ-

Plæriq; equidem qui de Scorbuto ſcripſerunt, lienem primariò affectum eſſe, & ex ejus ſolius læſione, reliqua omnia dependere mala contendunt. Nos autem ipſorum calculo ex toto ſubſcribere vix poſſumus: cum illud viſcus, quod ſuo munere, in Scorbuto, ſæpius legitimè fungitur, hujus mali reum talem facere non liceat. Quamvis enim lienem in Scorb. ſæpè etiam per ſe affici, ejusq; facultates, in attrahendis & elaborandis humoribus chyli rudioribus, ſcopum ſuum ex toto non attingere haud inviti concedamus, ſemper tamen id fieri ac proprio lienis vitio ſplenicas operationes in omni Scorbuto impeditas eſſe non ſine cauſsâ negamus. Cum enim præter alia, Anatomica, Cadaveris, ſcorbuto extincti, inſpectio, lienem, hunc in finem ſtudioſè inveſtigatum, ſanum, integrum, nullâ vel obſtructione, vel aliâ diſpoſitione pravâ, corruptum oſtenderit; ſplenem ſemper καθ' αὐτοπάθειαν affici, & proprium ejus ſubjectum eſſe non poſſe manifeſtum eſt: & propterea, quod lienis operationes debitum perfectionis gradum ſæpius non aſſequuntur, non ob propriam debilitatem atq; depravationem id fieri cenſendum eſt. Nam quemadmodum ventriculus, etiam optimè conſtitutus, & omnibus facultatibus inſtructiſſimus, coctionis ſuæ officium probè abſolvere atque perficere nequit; ſi concoquendi materiam aut multam nimis, aut alienis & noxiis qualitatibus infectam recipiat: ita quoque lien, qui rudiorem chyli portionem aliâs naturâ ſuâ allicere ſolet, hîc crudi feculentiq; ſalſi ac tartarei humoris in Meſaraicis præter naturam aggregati, nimiam copiam, nec omnem, neque ſibi vicinisq; partibus pro nutrimento ſatis commodam, ſed vitioſam in viis proximis pravâ ac ſpecifica qualitate corruptam attrahit, non ſuâ culpâ; ſed ſaltem ob materiæ conditionem & abundantiam. Fit equidem non rarò, ut contactus & fumi humoris ſpecificè corrupti ſine intermiſſione attracti ſimilem corruptionis formam lieni imprimant, ut & is tandem in contagii communionem conſentiat, & ſcorbuticam diſpoſitionem induat. Veruntamen quia nō primò nec ſemper & in omni ſcorbuto lien ita afficitur, ſubjecti proprii nomē ſuſtinere nō poteſt. Aliâs n. & alia viſcera, & nunc hanc nunc illam corporis par-

tem,

tem, scorbutica corruptione infectam pro subjecto primario ac proprio venditare oporteret, quod facilè nemo fecerit. Reliquum ergo est, præcipuam scorbuti materiam, non lieni sed primis viis semper ac primariò inhærere statuamus. In his n. quando fecum hujusmodi salsarum ac tartarearum copia non major colligitur quàm quantam lien allicere ac superare potest; benè se res habet; illæq; hujus beneficio à superfluis fecibus satis expurgatæ locum Scorbuto nullum concedunt. Sed tum demum idem sequitur, quãdo nimia succi attrahendi copia in iis cumulatur, quam neq; attrahere neq; concoquere splenicæ virtutes possunt.

IV.

Causa proxima.

Causam Scorbuti proximam ponimus humorem Crudum Melancholicum ichorosum specificâ quadam corruptione peccantem.

MELANCHOLICUM HUMOREM in specie cum *Salom. Alberto de Scorb. th. 61. VVeiero de morb. incogn. p. 3. Eugal. p. 3. Forest. l. 20. obs. 11.* &c. ponimus, quia hujus abundantiã cognoscimus partim ex causis externis alimentis sc. quæ scorbutum producere solent, quæ omnia ad nullum alium humorem tantã inclinationem habent, quàm ad Melancholicum, & proinde in eum facilius quàm quemvis in alium transeunt: partim ex effectu, symptomatibus sc. Melancholicis, quæ hunc humorem arguunt, atque semper magno cum ~~sunt &c.~~ languore, ac tristitia insigni conjuncta; &c. CRUDUS autem est humor, quia crudiores chyli partes ab utilibus coctione elaboratis, non probè avertuntur, sed simul ad epar deferuntur, unde ejus αἱμάτωσις impeditur, sanguisq; in venis ejus depravatur, alienæ materiæ cõmistione, quæ copiosè nimis in Mesaraicis colligebatur. PECULIARI verò CORRUPTIONE DEPRAVATUM esse dicimus: quia fieri non potest, quin illa materia cruda & ad alterationẽ sive concoctionem perfectã inepta tam diu in loco, omnibus alimẽtis pervio, detenta & variis qualitatibus alterata, tandẽ qualitatẽ induat alienam: quod fieri hîc preter alia contagiũ docet. Cum n. pleriq; morbi contagiosi à causâ aliquâ malignâ & occultâ quæ sub minimâ quantitate magnam, agendi

sibiq;

ſibique ſimilia generandi, vim habet, oriantur; etiam Scorbutum, qui alteri, leviſſimo ſæpe contactu facilè communicatur, à malignitatis nota liberare non poſſumus. Et ſanè tanta ſymptomatum diverſiſſimorum diverſitas vix ab eâdem cauſâ manifeſtâ oriri poſſet, niſi occulti quid accederet. Licet enim partium diverſitas magnam, ſymptomatum, ab eadem cauſâ etiam manifeſtâ, prodeuntium, varietatem cauſare poſſit: cum tamen affectus in eadem parte diverſos, oppoſitos, quin imò uti videntur, contrarios haud rarò excitare ſcorbutus ſoleat; non videmꝰ quomodo ab occulta & ſpecificâ æliquâ corruptionis labe eundem defendamus.

V.

Generatur autem humor hic Melancholicus ſpecificè corruptus ex deficiente coctione & πνευματώσει ſalis eſculenti & ciborum craſſiorum. Hâc enim de cauſſa humor craſſus, ſalſus, fixus, ac tartareus in primis vijs accumulatur exituque denegato peculiarem poſtea corruptionem induit. *Cauſa antecedens.*

Προηγουμένην Scorbuti hanc eſſe non ſine cauſa aſſignamus. Cum enim ad omnem curationem haud parum faciat, ut in conſpectu habeatur non tantum in genere humor peccans; ſed in ſpecie determinetur, unde originem ducat δύναμις illa Hippocratica, cuius *Cl. D. Præſes l.2. Inſt. p.2. c.3.* meminit, quæ exceſſu ſuo hominem afficit; quò legitimum ac determinatum ei remedium opponi poſſit: etiam in Scorbuto penitius cauſam rimari, & originem δυνάμεοσ illius καὶ ἀκρότητος, quæ in ea maximè excellit inveſtigare ac determinare, eiq; contrarium opponere remedium ex uſu erit.

Si autem præter alia cauſas eius remotiores, paſſim ab omnibus de Scorbuto tractantibus annotatas, & curationem uſitatam exactiùs penſitemus, omniaque diligenter examinata invicem conferamus, acquieſcere in humore Melancholico indeterminato vix poſſumus. Neque enim Ut *in tract. de febr. lib. 2. cap. 20. p. 572. Clariſſ. Dn. Præſes* refert huius naturam primariũ

B qualita

qualitatum alteratio atque mistio absolvit, Cum in his ne ipse quidem Hipp. subsistat, sed tum alibi, tum 3. *de ratione victus in acut. t.* 38. ulteriorem, eius naturam indagandi ansam, præbere voluit ubi de acido, de amaro, de fermentatione & generatione humorum salsorum in corpore nostro quædam injicit, unde non tam ad primas qualitates quàm ad diversas salium naturas in eius generatione respiciendum esse videtur.

Inter causas προκαταρκτικὰς atque externas à rebus non naturalibus dependentes, præter alia, omnes uno ore aêrem marinum crassis salsis squalidis vaporibus imbutum, cibum ac potum crudum crassum, feculentum, putridum, multo sale imprimis conditum, fumo induratum &c: recensent: quæ omnia, non tantum ab omnibus ad victus rationem Melancholicam referuntur; sed etiam penitius eorum conditiones introspicienti ulterius quid suggerere videntur. Determinant quippe huius humoris Melancholici naturam, & qualis sit manifestum reddunt.

Cum enim manifestum sit hisce in alimentis siccis, duris putridis, succi partes humidiores, aliquomodo volatiles, & quæ probum corpori alimentũ præbere posśunt, aut naturâ suâ paucisśimas inesse; aut vel sale quo condiebantur multo corruptas, vel putredine depravatas vel denique fumo absumptas & exiccatas esse; ut nil ferè nisi fixum quid, excrementitium, ἄκρητον καὶ ἰσχυρὸν deprehendatur, ipso gustu vix quicquam tanto, quam salem fixum, excessu referens, non sine causa ab hoc ipso sale fixo humorem Melancholicum maximâ ex parte ortum ducerere statuimus. Cum præsertim idem Medicamentorum quibus scorbutus curatur, qualitates, evincant.

Nam quæcunque hactenus, non nisi multiplici experientia huic morbo resistere, eiusque sæva symptomata lenire, ac pellere observata, & occultâ ac specificâ quadam proprietate magis, quàm manifestis viribus id præstare credita sunt, omnia in eo conveniunt, quod sale volatili abundant: cui soli effectum felicem maximam partem meritò adscribimus. (nisi forsan occultum quid, specificam humoris depravationem

respiciens simul operetur, id quod non omnino negamus) cum enim id, quo præsente & operante, morbus pellitur, absente verò idem immotus manet, sanitatis secuturæ causam primariam jure optimo statuamus; salem volatilem in medicamentis contentum ab hac excludere nequaquam possumus. Nam omnia medicamenta, etiam efficacissima in alijs effectibus, qui cum scorbuto sæpè magnam cognitionem habere vulgo videntur, si sale hoc volatili omninò destituantur, sola parùm aut nihil in scorbuto faciunt: imò malum sæpius augent, magno ægri cum incommodo; ut accuratissimus symptomatum scorbuticorum observator Severinus Eugalenus passim annotavit, nisi sale hoc abundantia, quæ appropriata ille vocat, admisceantur, aut jam antea usurpata fuerint. Hæc ubi in usum venerint, otium non agunt in corpore, sed causam morbi potenter aggrediuntur, & quantò magis sale hoc abundant, tantò feliciorem ac celeriorem sortiuntur effectum: quò verò minus continent eiusdem, eo debilius operantur.

Abundant autem sale hæc omnia quæ ab authoribus plærisque appropriata & specifica antiscorbutica vocantur: qualia sunt imprimis cochlearia, Nasturtium, Absinthium, fumaria, chelidonium minus bekapunga, armoracia, sinapi &c. quæ omnia, trita vaporem subtilem acrem citò evanescentem ut plurimum spirant, & qualitates tales etiam ipso gustu exhibent, quemadmodum & omnia alia quæ hoc nomine apud authores veniunt.

Quod autem medicamenta hæc non tantùm occultis viribus, sed beneficio salis volatilis effectum hunc præstent, ex eo facilè colligitur: quod eadem vase aperto decocta, aut exiccata de viribus suis haud parum remittant, & succo eorum recens expresso, aut destillato, ut sæpè observavit Eugalenus, plurimùm efficaciâ cedant: cum in illis partes volatiles, proindeq; & sal aut igne absumptus sit, (quod præter alia, penetrans, qui inter coquendum exhalat, odor docet) aut unà cum humido exiccato evanuerit: cum tamen vires occultæ aliâs etiam in siccis integræ maneant, ut ex rhabarbaro, mechoacanna, Angelica alijsque manifestum est:

 In suc-

In succo verò recenti aut destillato, ut & conservâ, sal ille subtilis adhuc integer, proprioque in humore pleno robore habitans, munus suum potenter exequitur.

Cum autem, ut ex dictis constat, omnia antiscorbutica, quàm diu talia manent, salem volatilem copiosum contineant, & quantum de eo amittunt, tantum suis de viribus perdant, facilè patet proprietatem illam hactenus à Medicis vix satis determinatam passim tamen ferè decantatam, maximam partem in sale volatili consistere.

Quia autem secundum Hip: morbum Curatio indicat, & omnis actio fit inter contraria & à contrarijs, ut habet *Arist. l. 1. de gen. c. 7. text.* 50.51. & agens eatenus in patiens agit, quatenus ei contrarium est; sequitur etiam salem volatilem vires suas exercere in id, quod sub eodem genere proximo ipsi maximè est oppositum. Opponitur autem inter salia volatili fixus, proindeque ab eodem suâ naturâ in congressu oppugnatur. Ex quibus colligitur, omnia antiscorbutica, cùm beneficio salis volatilis hoc in affectu tam sint efficacia, causam Scorbuti ideò invadere, oppugnare atq; expugnare, quia illis est cõtraria. Si ergo contraria est sali volatili, utique à sale fixo depẽdere eam necesse est.

Cumulatur autem sal ille fixus in primis statim vijs, ex defectu coctionis, tum primæ, tum secundæ. Cum enim natura per coctionẽ id intendat, ut alimenta in ventriculo variè resoluta & mista humanæ naturæ consentanea reddantur, necesse est ut partes impuriores ab utilibus, separentur: quá de causâ prima statim coctione, partes maximè excrementitiæ, & nullâ ratione utiles secernuntur: eæ verò, quæ ad alendum corpus idoneæ sunt, in ventriculo & intestinis, propriâ ipsorum vi, in chylum elaborantur: qui cum nondum eam habeat similitudinem ut humidum radicale reficere possit, ideo jecori tanquã sanguinis officinæ communicatur; partibus ichorosis & Melancholicis adjumento lienis prius aversis & separatis, ubi εὔχυμος ille succus, sanguis videlicet producitur, rejectis excrementorũ reliquijs partim per vesicam bilariam, atque meatum χολόδοχον ad alvum, partim renibus mediantibus ad vesi-

cam

cam urinariam : ubi interim lien, attestante *Platero l. 2.tab.anat.& Bauhino l.6.Theatri Anat.c.43.&c.* sanaque ratione consentiente, operam suam navat in elaborandâ crassiore chyli portione; quam mediante sero copioso, quo antea diluebatur & ad fluxum præparabatur, proximis è vijs attraxit *ut ex Aristotele & Hipp.collegit. Horstius Exer.1.de scorb.thesi* 8. In hoc enim latet humor hic feculentus & crassus, *ut ex Hipp.& Gal.docet Clariss .Dn.Præses.Instit.Editione 2.l.2.parte 2.c. 8.* non secus ac in lixivio, in quo sal & feculentæ atque adustæ partes ita aquæ miscentur ut non statim animadvertantur; levi autem resolutione separari & ad oculum demonstrari possunt. Officium ergo hîc suum lien præstat in alterandis & in sanguinem concoquendis, ichorosis ac Melancholicis chyli partibus, acetosis & ponticis qualitatibus Salis vitriolati & aluminosi naturam referentibus, præditis.

Notandum autem quod separatio hæc partium heterogenearum atque excrementorum fieri nequeat, nisi beneficio cuiusdam πνευματώσεως seu fermentationis, quam ad omnē coctionem semper tanquā necessariam adhibere natura solet. hâc omnia volatilia redduntur, ut eo facilius corpori assimilētur, proindeq; vix quicquam salis fixi in coctione rectè sese habente generatur. Apparet vis fermentationis in vino, cerevisia, musto, è pyris, pomis, alijsque fructibus expresso: quæ omnia ante fermentationem, crudiora, impuriora, ac proinde minus solubria sunt, fecibus quippe adhuc conjuncta; Ubi autem fermentare incipiunt, tum demum eorum πνευμάτωσις satis luculenter in conspectū prodit: omnia quippe quasi suis cū excrementis pugnā quādam inivisset, majorem in molem assurgunt. Dum autem hæc omnia ita spirituascunt, ut sic loquar, nihil aliud agunt, quam quod feces à corpore puro secernant, corpus verò ipsum exaltent ac perficiant.

Talem πνευμάτωσιν aliquo modo, etiam humano in corpore coctio molitur, ubi vel maximè salem fixum in alimentis resolvere atque volatilem reddere conatur.

Et hoc quidem apparatu pro elaborando sanguine bono corporisq; nutritioni commodo, natura sano in corpore utitur.

 Secus

Secus autem in ſcorbuto accidit. In hoc enim ob' crudam & craſſam victus rationem, in fermentatione, ſine qua perfecta eſſe coctio nequit, πνευμάτωσις eſculenti ſalis copioſiſſimè in hiſce cibis contenti, deficit aut imperfecta eſt & ſic etiam eius τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκίου θερμοῦ fruſtratur. Laborat equidem naturæ robur, ut abundantem eius σωμάτωσιν corrigat, & ſpiritualem quaſi atque animalem reddat: ſed tantà eius multitudine defatigatur, tandemque ſuperatur, ut majorem, quàm par eſt, eius portionem fixam atque craſſam in corpore relinquat: Cuius generationi ampliori, cum occaſio, cauſaque ſufficiens nunquam deſit, eius copia quotidiè augetur. Quò autem maius hoc incrementum ſumit, eò minus à naturæ viribus copià obrutis ac paulatim debilitatis, vinci poteſt.

Cumulatur ergo ſal hic in meſaraicis, quas transgredi ipſe ſuis viribus non poteſt; niſi proximis à viſceribus alliciatur. Ab epate verò attrahi ſine incommodo non poteſt, cùm ad ſanguinis purioris generationem propter craſſitiem minus ſit diſpoſitus, & is ſubtiliores tantum chyli partes, tanquam ſibi familiares & commodas naturaliter appetat: & ſi aliquando de rudiore illa chyli parte aliquid præter naturam attrahat; ſanguis ex eo non niſi vitioſus, ad nobiliores partes alendas minus aptus generatur: ex quo varia exſurgere corpori incommoda poſſunt, ut ſupra dictum. Quare, lieni haſce reliquias evacuandas ac præparandas relinquit, qui illas officij ratione allicere & ab epate avertere conatur. Quia verò, ut ſupra de ſcorbuti ſubjecto dictum, lien naturaliter non plus humoris attrahere ſolet, quam pro ſui vicinarumque partium nutritione ſufficit, quantumque in ſanguinem tranſmutare commodè poteſt, hic autem ſalis fixi tartareorumque humorum multò major copia aggregata eſt, quam aliâs in corpore rectè diſpoſito natura admittere ſolet, illam omnem ſplẽ ſine ſuo incommodo exhaurire non poteſt. Ergo neceſſe eſt ut meſaraicis, quas egredi non poteſt, inhæreat, eiusque quantitas indies augeatur.

Cauſa

VI.

Causa hæc προηγουμένη oritur ex usu depravato rerum non naturalium, quæ causas Scorbuti externas suppeditant. Talis est Aer frigidus, crassus, squalidus, vaporibus marinis impuris &c: inquinatus.

Causæ externæ.

Quantam vim in Offendendis visceribus Aer talis obtineat, docet Hippoc: tum alibi tum lib. de Aere aq. & locis, ubi in uliginosis terris lienes excrescere scribit: Non alia de causa quã quod in illis aër crassis noxijsq;, qui simul inspirando hauriuntur, vaporibus, corruptus est. Et in specie ad hunc affectum eũdem plurimum conferre, ratione atq; experientia edocti, asserunt *Weierus de Scorb. p.3. Eugal. p.2. Reusnerus de Scorb. exerc.* 4. *p.* 157. quatenus eodem humores confunduntur, spiritus inficiuntur, corpusque deses & elumbe redditur: testante *Horstio Ex.* 1. *de Scorb. th.*13. Unde fit ut Scorbutus, locis maritimis & uliginosis alijs, ac imprimis peregrinantibus, mare longo itinere transeuntibus admodum fit familiaris.

VII.

Huc si victus ratio accedat Melancholica exsucca cruda, crassa, feculeta, & uno verbo sale fixo abundans, plurimum ad dicti morbi generationem confert.

Nam cum cibi ac potus usum vix ulla die intermittamus, ad calidũ innatũ, quod in corpore animalis continuo fluxu absumitur instaurandum; magnã alterandi, & si vitiosis sit, vires debilitandi, corpusq; destruendi vim, eundem obtinere oportet. Observavit hoc sæpius Galenus; & inter alia 2. *ad Glauc. c.* 10. recenset plurimos in Alexandria Elephantiasi corruptos fuisse, qui farinã elixatam, lentes, cochleas, carnes asininas & alia quędã, quæ humorẽ crassũ ac Melancholicum generant, comederunt. Et *Hippoc. l.* 6. *de morb. vulg. sect.* 4. *tex.* 11. refert, quod in Aeno, qui continenter leguminibus vescebantur, crurũ impotentiâ afflicti fuerint, in eâq; perseveraverint, & qui ervo in cibum utebantur, ex genuum dolore laboraverint. In

Infelix huiusmodi ciborum effectus satis se luculenter in Scorbuto etiam prodit. Fœcundum satis hujus semen profert, omnis cibus frigidus, exuccus, crassus, præsertim semicrudus devoratus. PANIS NAUTICUS bis coctus vetustate induratus atque corruptus, mucidus: CARNES quas Galenus 3. *de loc. aff. c.* 7. Melancholicum sanguinem efficere asserit; quales sunt bubula, caprina, hircina, leporina, aprugna; lardum; PISCES lacustres, Marini, concoctu difficiles ac pravi succi: VOLUCRES aquis stagnantibus gaudentes. Quæ omnia si putrida, rancida, fumata, ut in navigationibus ferè esse solent, & imprimis sale vel aceto (acetum enim uti Mors est Choleræ, ita Melancholiæ vita, secundum Hipp.) imbuta, ut ita Majorem Spiritus figendi vim habeant, ad scorbuti generationem eò magis conferunt; ut aliquoties monet *Reusnerus exerc.* 4. *de Scorb. & Weierus pag. 4. obs. de scorb.* Quâ de causa nautæ septentrionales vix diuturnam navigationem suscipiunt, nisi remedijs contra scorbutum instructi sint. EX OLERIBUS huc referenda est brasica; ut & lentes, pisa, faba ac plæraque legumina alia. Idem de caseo antiquo censendum est. Quæ cuncta, uti pauci ut plurimùm sunt alimenti; ita excrementitio humore scatent.

Nec postremum locum hîc obtinent referente Eugaleno pag. 2. AQUÆ frigidæ, graves, crassæ, impuræ, crudæ, subsalsæ; quibus Hollandi toto maritimo tractu ferè utuntur. Sensit hoc integer Cæsaris exercitus, cuius *Plinius lib.* 25. *Nat. hist. c.* 3. meminit, qui ex aquâ fontis cuiusdam mari vicini haustâ, in στομακάκην ac σκελοτύρβην, dentibus cruribusque resolutis magno suo incommodo incidebat: VINA crassa, nigra; quæ etsi Majorem nutriendi vim habeant, tamen quia propter crassitiem difficiliùs concoquuntur, tardiùs distribuuntur, *Gal.* 3. *de facult. alim. c.* 40. ac diutius in ventriculo hærent: facilè ab eodem si is paulò debilior sit, corrumpuntur & acescũt, maximè ubi pendula sunt & ob impuri tartari ebullitionem lentorem quendam contraxerunt. Imprimis magnam hîc vim habet CEREVISIA crassa, turbida, non probè cocta, nec bene defecata & nimis recens: præsertim, quando, uti sequenti-

bus

bus verbis testatur *Horstius de Scorb. Exerc.*1.*th.*14. cum pauco lupulo confecta, qualitates eas acquirit, quas ei Dioscor. l.2.cap. 29. tribuit, ita ut præter alia nocumenta flatus malosque in corpore humores accumulet, quæ aliâs additione lupuli salictarii corriguntur, qui aperiendo abstergendoque crassitiem obstructionis causam corrigit, adeoque sanguinis defecationem excrementitiarum partium separatione, adjuvat. Porrò plurimùm interest, num rectè præparetur maltum, ex quo cerevisia coquitur, tum maceratione, tum etiam digestione atque exiccatione, quo flatulentæ qualitates deponantur, & verus spiritus nutriens ob impedimentis corporeis aliquo modo liberetur. Ubi contrarium accidit, impurior cerevisia coquitur, quæ qualitatem acquirit deteriorem, & cruditates atque obstructiones intensius generat, ubi ad satietatem deferbere non permittitur, & crassioris lixivii nuper fusi faciem referens, *ut inquit Reussnerus de Scorb. Exerc.* 4, remanet, unde sedimentum cerevisiæ tartareum aquositate ejus dilutum simul hauritur, & concoctionum officinas malignitate sua inficit.

Tota hæc victus ratio, non solùm excrementitias ac Melancholicas humiditates in corpore producere copiosas solet: sed etiam πνευμάτωσιν in omni coctione naturali necessariam, potenter impedire valet: quatenus scilicet ob fixum ac pertinacem tartarum, naturæ vim, qua omnia spiritulia quasi ac volatilia reddere conatur nimis validè reprimit, & ab opere suo avocat, eundem in mesenterio aggregat, proindeque ad causam Scorbuti antecedentem, quam supra posuimus generandam, magnum addit momentum, ut ibidem prolixius videre est.

IIX.

Huc pertinet corporis motus, deficiens, vel excedens, vel etiam tempore incongruo adhibitus.

Nam motus planè omissus, calorem coctionis authorem obruendo ac suffocando quasi debilitat, corpusque elumbe reddit: Contra nimius eundem resolvit ac dissipat, imprimis post cibum sumptum. Tum enim à coctione eum avocat, & ad cor-

poris superficiem propellit, unde cruditates prodeunt, circa nutritionis viscera humores excrementitios accumulantes, quæ ansam Scorbuto præbere possunt.

IX.

Faciunt hîc etiam aliquid evacuationum consuetarum mensium, hæmorrhoidum, &c. suppreßiones.

Ut annotavit *Wejerus Eugalenus & alii.* Sanguis enim excrementitius in corpore p. n. detentus facilè corrumpi, incrassari, & obstructiones & alia mala causare potest. Idem quoque de alvi suppressione censendum.

X.

Somnus & vigiliæ huc etiam momenti quid conferunt si sint immoderatæ.

Ille quidem, crudos in corpore succos anget, visceraque prægravat, *teste Gal. l.* 12. *Meth. Med. c.* 3. Hæ autem excedentes plærumque cum aliqua animi intentione ac tristitia conjunctæ sunt, atque exiccando calidum innatum *secundum Galenum* 3. *de Caus. pulsuum* debilitant atque absumunt, ut ad concoquendas & tollendas cruditates non sufficiat.

XI.

Inter animi motus omnes maximè hîc locum habet Tristitia.

Hæc (ut & reliquæ causæ, modo enumeratæ) partim ad producendam causam antecedentem confert, dum spiritus vitales minuit, eorum generationem impedit ac depravat, calorem coctioni destinatum, ab eâdem revocat, & ad profundas ac Melancholicas meditationes eo abutitur, & hac ratione crudum, glutinosumque succum, circa nutritionis viscera coacervat: partim verò præincipientis causæ rationem habet, quatenus προηγουμένην, in corpore jam generatam & occultatam movet, irritat, & ad causam proximam deducit.

XII.

Ut autem Scorbutus rectè cognoscatur, & ab

aliis

aliis affectibus distinguatur, signa ejus probè attendenda sunt. Hæc enim nisi sedulò perpendantur, atq; invicem & cum causis suis conferantur, certi quid vix suppeditabunt.

Signa enim Scorbuto propria pauca nimis sunt, plæraque aliis affectibus communia. Pathognomonicum omni & soli conveniens vix reperitur. Præsertim verò in principio ipsius, ubi nondum confirmatus est morbus, non nisi plurium signorum collatione, observatâ insuper victus ratione &c. in ejus cognitionem deducimur. Ubi verò altas jam radices egit, haud rarò signis satis manifestis in conspectum prodit; sæpissimè tamen alios affectus mentitur; & vix ullum morbi genus est, quod non imitari scorbutus soleat, signis quandoque admodum appositis, quibus doctissimis sæpe, ac probè exercitatis aliâs Medicis imponit, eorumque industriam variis modis illudit. Repræsentat enim febres intermittentes, inordinatas, quotidianas, tertianas, quartanas, quinto vel sexto die redeuntes, pestilentes; alvi constipationem, diarrhœam, lyenteriam, dysenteriam, inanes vomendi conatus, asthma, motus convulsivos, arthritidem, paralysin, epilepsiam pleuritidem, hydropem, atrophiam, Lipothymiam, carum, lethargum, delirium, erysipelas aliosque plurimos affectus, fallacibus notis promit, ut præter alios diligentissimè annotavit Eugalenus tractatu de Scorbuto. Quæ tamen plæraque usitata eorum quos repræsentat affectuum curatione non tolluntur; sed potius propter causæ diversitatem sæpe exasperantur. *Affectus quos Scorbutus fucatis notis mentitur.*

Quomodo verò ab unâ Scorbuti causa tot tantaque prodire mala queant, non immeritò mirari quis possit. Causam hujus rei à tribus potissimum dependere arbitramur. Nam *Primò* ad hanc symptomatum varietatem, quantum conferre possit partium diversitas, in quas materia morbifica incidit, notius est quàm ut enumerari opus sit. *Deinde* ad eorum multiplicationem multum facit occulta qualitas specificæ corruptionis, quæ vel sola ad plures producendos affectus sufficere potest; Imprimis *deniq;* ubi subjecto tam mutabili, quale est humor hic *Cur Scorbutus tot symptomata imitetur?*

ſalſus ac tartareus, à quo Scorbutum dependere diximus, inhæret. Cùm enim vix ullum corpus, tam varias, promptius ſubire formas queat quàm ſal; qui inſtar Prothei mutabilis, nunc terream lapidis ſiccitatem, craſſitiem, duritiem, pondus; nunc aquæ puræ translucidæ perſpicuitatem, humiditatem, mollitiem, agilitatem; nunc vaporoſam aeris ſubtilitatem ac levitatem, nunc ſummam, ignis, penetrandi vim promptiſſimè induit: facilè patet, qualitatem illam ſpecificam, jam ante pluribus ſymptomatibus excitandis aptam, cum ſale diverſimodè alterato, conjunctam, multò plures jam affectus producere poſſe.

Notæ quibus affectus quidam Scorbutici ab aliis diſcernuntur.

Ne ergo hiſce affectibus Medicus decipiatur, opus eſt ut eorum ſigna plura, cum pluribus Scorbuti ſignis conferantur. Sic FEBRES SCORBUTICÆ plæræque ab aliis diſtinguuntur tum aliis ſignis, tum urinâ à principio craſsâ, rubrâ, ſub fuſcâ plurimis ſubſidentiis conſpicua, à quibus nihilo clarior ſupereminens ſupra hæc urina extat, ſed craſſa turbida, & quandoque ſubalbida perſiſtit *Eug. de Scorb. p.* 20. & 41. Eædem purgationibus fortioribus, calidiorumque medicamentorum uſu exaſperantur, deliquium ſubitum ac ſuffocationem inducunt. ALVI FLUOR Scorbuticus à Lyenteria differt, quod cibus non ita crudus ut aſſumtus fuit excernitur: à Diarrhœa, quod compacta plærumque excreta cibum aſſumtum copiâ ſuperant propter acrimoniam cauſæ morbificæ, quæ excretricem plus æquo ad excretionem ſtimulat; A DYSENTERIA, quod ſanguis ab excrementis ſeparatus, absque lancinatione egreditur. Sic ARTHRITIS Scorbutica à vera Arthritide diſcernitur, quod in uno loco hi dolores quos Scorbutus facit non ſubſiſtant; ſed errabundi ad alium atque alium ejusdem vel oppoſiti lateris articulum tranſeant, mox pereant, ac citò redeant, topicisq; imprimis de loco in locum fugentur. In PARALYSI hujusmodi motus omnis non tollitur, ſed aliqua ex parte remanet. Imprimis decumbente ægro, quod in vulgari paralyſi fieri non ſolet. HYDROPS Scorbuticus, tumore nonnihil duriore, quique digiti impreſſionem non adeo facilè admittit, ut veterum hydrops dignoſcitur. PLEURITIS quæ ab hoc affectu oritur à vera pleuritide differt, eo quod tuſſi & ſputo plæ-

rumque

rumque caret, dolor ex intervallo recurrit, cumque febri lenta conjunctus est, cum pulsu parvo molli & inæquali. Et sic de cæteris, quæ omnia accuratissimè suis de Scorbuto observationibus annotavit Eugalenus.

XIII.

In genere autem Scorbuti principia ac rudimenta produnt spontanea lassitudo tensiva, & gravitatis sensus, imprimis circa abdominis regionem sine alia causa manifestâ, crurum enervatio ac dolor obtusus, Pectoris angustia, respirationis difficultas, præsertim à validiore corporis exercitio, Pruriens quædam gingivarum rubedo, Facies pallida ex violaceo, nonnihil livescens, Urina ut plurimum crassa turbida, alba. Quæ omnia, imprimis si crassa victus ratio ac tristitia antecesserit, Scorbuti veredarii sunt.

Signa Scorbuti incipientis.

Hæc signa licet singula communia ferè aliis quoque affectibus sint, ac proinde ex uno horum Scorbutus deduci nequeat; tamen ex pluribus conjunctim sumptis, certius quid colligere licet. LASSITUDO ET GRAVITAS CORPORIS, seu κόπος τονώδης, ut vocat *Galenus l. 3. de San. tuend. c. 5. & 2. aphor.* 5. quo tendi quasi membra videntur, causam Scorbuti ex parte arguit, quatenus, ut supra de generatione Scorbuti, dictum; humorem vitiosum ac tartareum, cum sanguine, per venas, in corpus distributum, & musculorum substantiæ communicatum esse demonstrat; qui, cum habitui corporis assimilari nequeat, & tertiam coctionem, ac proinde etiam nutritionem aliquo modo impediat; vires corporis prægravat, unde gravitatis sensus, & ab hoc lassitudo oritur, imprimis in abdomine circa primas vias, ubi primum materia morbifica colligi cæpit. Quâ de causâ sæpissimè languere magis quàm ægrotare, à principio hujus mali ægri videntur.

PECTORIS ANGUSTIA Scorbutica & inde orta RESPIRATIONIS DIFFICULTAS causæ suæ sedem non tam in ipso pectore, quàm in abdomine obtinet, in quo, maximè tamen circa lienem, materia morbifica cumulatur; quæ turgens, tum copiâ, tum malignitate partes vicinas, & inter eas diaphragma quoque afficit, atque versus pectus & cor comprimit, unde molesta respiratio necessariò sequitur: Quâ de causâ ægri de hâc angustia conquerentes, locum affectum non pectus, sed loca proximè subjacentia, infra septum transversum manibus demonstrant; teste oculato *Eugaleno de Scorb. pag.* 7. Et *Horstio Exerc. de Scorb.* 1. *thesi* 17. Per VALIDUM CORPORIS EXERCITIUM, DIFFICULTAS HÆC AUGETUR, quia cõmotus humor vitiosus, & motu nonnihil attenuatus, flatus excitat, & sic vehementiori inservit compressioni. A' CRURIBUS, DOLORE OBTUSO, aliquando tensivo, mordicante, pungente, erodente, tundẽte, imprimis sub noctem, afflictis, sæpe maximum indicium desumi posse testatur, *Eugalenus de Scorb. p.* 56, quia à fonte & fomite mali descendentes vapores, crurum musculis, membranis, nervis, aliisque partibus immiscentur, quò fit ut plærumque non continuus, sed per intervalla molestus sit hic dolor. PRURIENS GINGIVARUM RUBOR fit ab affluxu sanguinis serosi, cui humor seu vapor salsus, adeoque acris permistus est, quo pruritum faciliùs excitare potest. FACIEI PALLOR, & color violaceus ac lividus, causam à quâ oriuntur, facilè indicant, corrupti scilicet humoris in corpore collecti, atque cruditatis symbolum præbent, quæ in Scorbuto propter coctionis defectum, semper esse maxima solet. URINA, ut in omni cruditate, ita & in Scorbuti principio CRASSA est, ALBA, ac TURBIDA, nec semper per subsidentiam clarior redditur ob tartari impurioris, in eâdem soluti, admistionem. Hic enim non subsidet; sed per totum liquorem diffunditur. SÆPE TAMEN VARIAT *teste Eugaleno pag.* 66. & in eodem ægro sine alia causa evidenti permutatur, atq; nunc turbida & crassa postridie aquea & tenuis, rursum citrina vel subrubea apparet, satis certò hujus morbi indicio. Arguit enim causam morbi in varias formas

facilè

facilè mutabilē. Quod si ab epotis medicamentis huic malo appropriatis, postridiè, aut post biduū ac triduū urinas ex tenuibus in crassas commutari cernas, crasso sedimento subsidentes, teste eodem, de hoc affectu adhuc certior eris. Docet enim medicamentum antiscorbuticum causâ morbi sibi contraria, jam in arenam descendisse, eamque movisse.

Ex signis hisce si unum atque alterum adesse deprehenderis, cumque causis suis contuleris, simulque exploraveris, nunquid patiens hæreditario jure ad hoc malum inclinationem habeat; an Cachecticus sit; an versetur cum aliis hoc malo infestatis; aut in loco, cui idem familiare & endemium est; an crassa cruda, tartarea victus ratione utatur; an cōtinuâ tristitia affligatur, &c. multò felicius ad scopum collimabis. Præsertim autem postrema duo, videlicet animi motus, ac victus, hoc loco non minus signi, quàm causæ nomen sustinere possunt: adeo ut ipse etiam Eugalenus eos quos cum crassiore victus ratione diuturniorem tristitiam exercere vidit, omnes, scorbuto, aut solo, aut aliis permixto teneri, constanter pronunciaverit, & felici curationis successu conjecturam suam semper comprobaverit.

XIV.

Crescente malo, intumescunt gingivæ laxæ, flaccescunt, sanguinemq́ serosum effundunt, atq; non sine fœtore putrescunt, & nonnunquam simul eroduntur: Dentes vacillant, ut absq; dolore ex alveolis evellantur, omniaq́ signa supra dicta evidentiora ac pejora redduntur: Crura ad corporis onus portandum ineptiora fiunt, non raro quandam quasi Paralysin patiuntur, maculis variis, rubris, purpureis, violaceis, fuscis, magnis, totum ferè crus tegentibus, certo hujus morbi signo, pinguntur; aliquando etiam tumoribus laxis, malignis, aliquando Signa Scorbuti confirmati.

atro-

atrophia infestantur, tantâ ut vix oßibus hærere videantur.

Oritur GINGIVARUM LÆSIO, ut supra dictum à fumis ac vaporibus malignis, salis acrimoniâ imprægnatis à materiâ morbificâ exhalantibus, & cum sanguine seroso, per venæ cavæ propagines ad venæ exterioris jugularis, gulæ adsistentis ramos, quemadmodum pluribus describit *Reusnerus Exerc. de Scorb. 5. p. 277.* penes auris radicem juxta inferioris mandibuli clavum, ad os, fauces, linguam, palatum vicinasque partes, atque adeò ipsam, mollem ac laxam gingivarum carnem ad eos recipiendos aptissimam, delatis, ubi dicta mala producere facile potest, ut apud Eugalenum, Wierum, Reusnerum aliosque authores satis prolixè videre licet.

Eadem ratione per ramos Cavæ crurales ad CRURA nunc vapor nunc humor morbificus descendit, & extra venas ad superficiem corporis cum sanguine effusus maculas varias efficit: In musculos verò juncturasque seipsum insinuans pro virium ratione, ac prout ibidem variè alteratur, varios ex dictis affectibus promit, ut etiam supra pluribus innuimus, & ab authoribus prolixè satis demonstratur.

Restat nunc ut ad prognostica, & curationem accedamus. Quia tamen in hisce cum authoribus, qui prolixiùs de iisdem scripserunt, & satis perspicuè ea tradiderunt, per omnia ferè consentimus; eò breviores in iis pertexendis nos erimus, & paucis ea attingemus.

XV.

Signa Prognostica.

Malum à principio curatu plærumq; facilè est sæpè paucorum dierum spatio tollitur, teste Eugal.

Quia dispositionem pravam visceribus nondum adeo fortiter impressit, nec varias corporis partes tam vehementer occupavit, ut in Scorbuto confirmato, & antiquo, qui ob causam contrariam, curatu difficilior est.

XVI.

Scorbutus confirmatus, successu temporis: planè

in

in Cachexiam, hydropem, tabem, ſemper autem ferè in corporis exiccationem atq; abſumptionem abit.

Ubi enim ſibi diu relinquitur hic affectus, nec medicamentis idoneis oppugnatur, vitioſam ac corruptam ſuam diſpoſitionem validè viſceribus coctioni dicatis communicat; epar ad noxios humores attrahendos aſſuefacit, & ſic *malum corporis habitum* importat; Ichorem, humoribus aduſtis imprægnatum, ac flatus, fumis malignis infectos, pro materiæ ratione copioſos gignit; omniaq; alimenta ſimili corruptionis labe depravat. Ichor hic à natura ſæpe ad crurum regionem, remotiorem quippe, amandatur; Unde crura, *hydropis quadam ſpecie*, intumeſcunt, uſque dum humoris copia etiam ad femora & ulterius aſcendat. Sæpius ob coctionis fruſtrationem, & calorem pravum Cordis, à fumis malignis Scorbuticis aſcendentibus auctum, ſpiritus nimium incaleſcunt, habitum corporis exſiccant & abſumunt, atque *atrophiam* quandam producunt, non niſi antiſcorbuticis curabilem.

XVII.

Gravius affligit & difficilius curatur Scorbutus in Senibus atq; fœminis, iis imprimis qui à parentibus ejus ſemina deduxerunt, quàm in juvenibus ac viris, maximè verno ac autumnali tempore.

Senes quia caloris nativi defectum majorem patiuntur, quàm juvenes, apepſiæ magis ſunt obnoxii, ac propterea cauſis Scorbuti, à coctionis vitio dependentibus, minus promptè reſiſtere poſſunt; ſed ſæpius ſuccumbunt. Idem de *ſexu fœmineo* ſentiendum, qui & ipſe, paulò frigidioris naturæ humorem feculentum ac tartareum, indeq; hujus mali cauſam promptius, quam par eſt, in corpore admittit, ac p. n. accumulat: præſertim conſuetis aliâs evacuationibus ſuppreſſis. Nec parum hîc valet *nativa diſpoſitio*, à ſemine parentum ſcorbuticorum inquinato, oriunda. Ab hoc enim uti omnia membra, ita etiam coctionis viſcera formantur, ipſique aliquo modo ſimilia redduntur: Unde levi de causâ malum admittunt, ac propterea curatio niſi ex-

quisitissima sit, parum efficax est. Sublatâ enim causâ per medicamenta idonea, cito novam propullulare consuetum ac dispositum corpus facit. *Verno autem tempore* tum alii, tum vel imprimis melancholici morbi, ad quos etiam Scorbutum referimus, frequentiores sunt: Quia tunc omnes humores, tam in corpore humano contenti, quàm extra illud existentes, ut etiam in aquis ac spiritibus destillatis quibusdam apparet, moventur ac turbantur, noxiorumq; à bonis separationem intendunt; unde morbi occasio hoc potius quàm alio tempore oritur. *Autumno* calor æstivus interrumpitur, & ad frigus hybernum deducitur, ac propter hanc aeris mutationem humores nonnihil irritantur. Horę ejus matutinæ, frigidiores plærumque, cutis poros claudunt, atq; insensilem transpirationem impedientes humoribus noxiis crassisq; generandis ansam præbent. Meridie v. calor, nonnunquam satis intensus, supervies, sudoribus, partes tenues & aquosas evocat & absumit, ac ita reliquias adurit. Adustæ autem partes seorsim existentes & ab humore diluente & acrimoniam ejus obtundente deserte, tum demum hominem molestiâ afficiunt, & *δυνάμιν* suam, ut vocat Hippoc. in conspectum producunt.

XIIX.

Qui naribus sanguinem emittunt, in cruribus maculas plærumq; habent, illæsis gingivis.

Observavit hoc Wierus. Sanguis enim Scorbuticus, qui alias gingivarum carnem subiisset, ubi ad nares derivatur, per eas viam invenit; illæsam dentium sedem, sibi vicinam relinquit.

XIX.

Crurum maculæ, quò propius ad lividum, atrumq; colorem accedunt, eò perniciciosiores sunt: Præsertim si in ulcera aperta abeunt. Difficilimè enim sanantur.

Lividus atque niger liturarum, in tibiis, color humorem, à quo oritur, Melancholicum, atrum, adustum, malignum, atque exinde pertinacem arguit. Quâ de causâ, si in ulcera istæ maculæ degenerent, curam difficilimè admittunt. Nam ipse Hippocrates ulcera atra bilaria periculosa vocat. Hic enim humor, præter-

terquam quod suâ naturâ est valdè pertinax, & ad alterationem ineptus, etiam peculiarem malignitatem scorbuticam obtinet, ac propter salis tartarei admistionem acrimoniam habet insignem, quæ ulcus erodit, topicorum vim infringit, cicatricemq; vix admittit. Sæpè gangræna tam vehemens supervenit, ut etiam ferrum immissum non sentiatur: teste *Wiero pag. 8. de morb. incogn.*

XX.

Gingivarum tumor atq; erosio, nisi in tempore præcaveatur, carnem omnem vicinis in locis ad ossa usq; absumit, & os, tandē omnibus privat dentibus.

Humor scorbuticus, acri malignoque vapore imbutus, oris regionem mollem ac laxam invadens, eam non facilè deserit; sed potius à communi suâ sede, ex abdomine, mediante sanguine, commeatum satis amplum recipiens, vires sumit quotidiè ampliores. Durante autem causâ, etiam effectum continuari necesse est, usque dum tandem locus affectus gangræna correptus, præsentissimum periculum ipsis oculis subjiciat.

Hisce peractis jam ad curationem respiciendum est.

XXI.

Cum symptoma, manente suâ causâ, tolli non possit, causæ remotio primò omnium intendenda est, atq; eò laborandum, ut Melancholicus, salsus, adustus, tartareus, & suo modo corruptus humor ex primis viis totoq; corpore eliminetur, prava dispositio tollatur, deficiens coctio & πνευμάτωσις salis compensetur, corruptio scorbutica inhibeatur, tartareorumq; humorum generationi ampliori ansa omnimodè præscindatur. *Indicationes & Curatio.*

Purgationem quod attinet, nisi malum recens adhuc sit, eam unâ vice absolvere non licet. Materiâ enim morbificâ, ubi jam

in varias corporis partes se insinuavit, cum haud rarò valdè esse pertinax soleat, adeo fortem purgationem, quæ ad eam totam, uno impetu exterminandam sufficiat, ferre nullo modo potest, sine præsentissimo syncopes, pectoris angustiæ, suffocationis, vel alterius mali, periculo, ut multoties observavit Eugalenus & alii.

XXII.

Itaq; opera danda, ut natura, quò causam morbificã eò promptius expugnare queat, onere suo quocunq; modo nonnihil sublevetur: quod, si adest Plethora, & Sanguis non tantum qualitate, sed etiam quantitate peccat; venæsectione tentandum; & quidem mox à principio, dum eam vires adbuc ferre possunt.

Ne autem sanguine emisso, succi crudiores è primis viis in ejus locum succedant, eumque confertim inquinent; lenitivum, quod humores vitiosos atque adustos, primum obvios, blandè è corpore educat, præmittimus. Paretur ergò tale, *ex fol: senæ, polypodio, fumariâ, Elect. lenit. de Manna, Diacatholico & simil:*

Lenientia

XXIII.

Venæ sectio.

Administrato ita prius lenitivo, scalpello lato vena aperiatur, parumq; sanguinis è Mediana vel basilica alterutrius bracchii emittatur.

Utriusque enim, epate mediante par est ad affectum locum respectus. *Scalpellum autem latum* Wierus usurpari vult, ne è vulnere nimis angusto, subtilior sanguis prosiliat relicto vitioso; sed ut per incisionem majusculam, etiam crassiores ejus partes penetrare possint. *Parcè* sanguis evacuetur; ne vires magnam vim patiantur, & causæ scorbuticæ tandem succumbant. *Quod* si natura per alias vias, menses, hæmorrhoides, potius quàm per v. s. sanguinem evacuare tentet, non impedienda est; sed legitimis remediis adjuvanda.

XXIV.

His peractis, ad causæ remotionem propius accedendum

dendum. Præparatâ ergo prius materiâ evacuandâ, Purgatio instituatur.

Si ullibi locum, illud Hippocratis, habet, quo εὔροα corpora purganda reddere præcipit, certè hoc in affectu locum invenit: cum, ut dictum, purgationes fortiores nequaquam ferat scorbutus; levioribus autem humor tam pertinax non cedat, nisi prius ad motum legitimè dispositus fuerit. Digerenda itaq; materia iis medicamentis, quæ pro Melancholicis adustis atque ichorosis humoribus vulgo usurpari solent, & sine multa commotione concoquunt: qualia sunt; *rad. polypdii, asari, glycyrrhizæ, oxylapathi, enulæ, irid. cort. radic. cappar. Scolopend: tamarix, cuscuta, capill. vener. beton. orig. hyssopus, chamæd: thymus, epithymus, sem. anisi, fænic: agni casti, urtica, cremor, & crystalli tartari, tartarum vitriolatum, syr. de quinq; rad. de eupat: de absinthio.* Adduntur utiliter quædam ex iis, quæ tartarum scorbuticum efficacius attenuare, in spirituosam quasi raritatem resolvere, & sic utilibus partibus ab inutilibus separatis humoris coctionem atque excretionem potenter adjuvare valent. Hujus generis sunt ea, quæ hactenus occultâ proprietate scorbutum pellere credebantur, & omnia salem volatilem copiosum continent, quo fixum alterare, sibiq; similem reddere possunt, ut paulò post dicetur. Hîc ergò magni usus esse potest *Aqua Scorbutica & aperiens Cl. Dn. Præsidis. l. 5. Inst. p. 3. sect. 3. cap. 5. descripta, ut & illa Quercetani, quam pharm. dogm. rest. c. 7. descripsit.* His & similibus, pro necessitate exigente sæpius usurpatis quando materia evacuanda, digesta, & ad fluxum, ac tutam facilemq; purgationem, disposita est, Instituatur evacuatio mitis, sine magna commotione; *ex Rad. Elleb. nigri, polypod. fol. senæ, epithymo, Elect. lenit: diasena, conf. hamech, Elect. Senato Renodæi, in dispens. August. pag. 59. descripto.*

Pulverem hunc, tam in hoc, quàm in aliis affectibus utilem valde commendat. *VVierus de morb. incogn. p. 12.*

R. *fol. senæ Electiss.* ℥j *tartari albi* ℥ß, (huic utiliter substitui posset cremor tartari) *Epithymi* ʒij, *Cinamom. caryoph. galang, anisi, an.* ʒj *Diagrydii* ʒjß. *F. pulvis, cujus* ʒiij *vel* ℥ß,

Sero lactis, aq. fumar: vel simil. infusa, manè cum expressione coletur & ægro propinetur.

Repetantur mites hujusmodi purgationes, interpositis semper digestivis, ac præparantibus, quousq; humoris abundantia idem præcipere videbitur.

XXV.

Sublatâ hisce remediis, magnâ ex parte humorum vitiosorum saburrâ, & sic naturâ magno onere sublevatâ, causa ultrius profliganda est, operaq; danda, ut ejus reliquiis, undiq; per viscera, sanguinem, ac totum corpus distributis, remedium, quantum fieri potest, è directo contrarium, partibus scilicet volatilibus abundans, opponatur, corruptio peculiaris tollatur ejusq; propagatio inhibeatur.

Dictum est supra thesi V. scorbutum dependere à sale fixo ac tartareo, ex deficiente coctione ac πνευματώσει esculenti salis, geniti: Unde ex Methodi Medendi legibus constat, ejus remotionem, causæ quippè contrariam, consistere in salis subtilis, ac volatilis usu, qui crudum tartarum corrigere, ac resolvere, ac deficientem ejus in coctione fermentationem, compensare, obstructiones, aliaq; mala inde orta aperire ac tollere potest. Abundant autem sale hoc eæ plantæ, quæ odorem ac saporem subtilem, acrem, vaporosum, penetrantem &c. habent; ut sunt *Cochlearia, Nasturtium utrumq;, Trifolium aquaticum, Bekabunga, Absinth. Card. bened. Armoracia, Raphanus, sinapi, Arum, Chelidonium minus, Vermicularis &c.* ex quibus decocta, aquæ, aliæq; medicamentorum formæ, pro cujusq; libitu componuntur. Commodè quoq; usurpatur hoc decoctum, quod *Clariss. Dn. Præses, de febr. l. 2. c. 17. describit.* R. *Rad. cichor.* ℥j, *armoraciæ, ari præp. an.* ℥ß, *Cochleariæ, Nasturtii aq. an.* Mj, *Card. bened. fumariæ, centaur. min. absinthii an.* Mi. *In MB. vase diligenter clauso (ne spiritus salini volatiles, & cum iis præcipua*

Medicamẽta anti Scorbutica.

vis

vis antiscorbutica evanescat) coqu: in vini boni, vel seri caprini s.q. F. potus, de quo æger singulis diebus haustum unum hauriat. vel in hujus locum, ut ventriculo & palato consulatur, substituantur aquæ ex his destillatæ.

Ad peculiarem corruptionem ac putredinem tollendam & præcavendam, commodè frequenter usurpatur sp. salis & similia, quæ ad eradicandam & impediendam eam momenti quid habent.

Semper autem hîc attendendum est, quorsum materia morbifica maximè vergat, per quas vias, per alvumné, an per urinam, an verò per sudorem natura illam externimnare conetur, ut remediis idoneis additis, adjuvari possit, sicq; conjunctis viribus & medicamenta & natura contra morbum insurgentia, palmam eò maturius reportent. NB.

Et hâc quidem ratione morbus ipsus tractandus est; quo remoto, etiam symptomata ut plurimùm cessare solent, nisi altas jam radices egerint, locumque affectum vehementer admodum obsederint, & ex diuturna consuetudine jus sibi sumpserint. Tum enim vel imprimis ad illa quoque respiciendum. Ubi tamen eadem ferè, quam tradidimus, curandi ratio locum habet. Hæc igitur quia nimis multa sunt ac varia, singula in specie hîc non tradimus, cum instituti nostri ratio id non concedat, & eadem satis diligenter ab Eugaleno, Wiero & aliis proposita sint. Pergimus igitur ad Diætam, & ad præservationem & ad curationem scorbuti accommodatam.

XXVI.

Scorbuto decumbens, aut ejus periculum metuens, fugiat, aerem impurum &c. thesi 6. descriptum; & eum potius eligat, qui causæ morbi contrariatur, videlicet calidum moderatè siccum, ac purum. Diæta.

Aer, non tantum in procreandis, verum etiam pellendis morbis non paucis, sæpe est efficacissimus; cum ne momento quidẽ eo careamus. Quemadmodũ igitur aer frig. hum. squalidus,

dus, ſcorbutum concitat, ac fovet; humores ac ſpiritus in corpore inquinando, coctionemq; turbando: ita contra moderatè calidus, ſiccus, ac purus, effectu contrario, coctiones & digeſtiones in corpore perfectiores reddendo &c. ejusdem generationem impedit. Sit igitur aut naturâ talis aut arte per ignem, ac fumum fragrantem, ex lauro juniperis, ſuccino, maſtiche &c. talis reddatur.

XXVII.

Inter cibum ac potum is maximè fugiatur, qui ſuccum præbet Melancholicum ac tartareum, qualem ſupra th. 7. recenſuimus; contrà eligantur cibi boni ſucci, minimè excrementitii, coctionis facilis; attenuandi, incidendi, detergendi, fixiq́; ſalis coagulationem impediendi ac tollendi vim habentes.

Hujus notæ ſunt *ptiſanæ cremor, hordeum, juſculo gallinæ vel pulli incoctum, paſſulis, thymo, roremarino conditum: Item carnes pullorum, gallinorum, phaſianorum, turdorum, piſcium ſaxatilium &c*: quæ omnia aromatibus ad gratum ſaporem condiantur. Embammatum loco uſurpentur, *rad. raphani, armoraciæ contuſi, cochlearia, naſturtium utrumq;, ſinapi* &c. quæ omnia huic malo contrariantur & ad ſanitatem conducunt. *Omnia acida*, quatenus talia, imprimis acetum ſimplex, extremè *fugienda*, cum coctionem ac fermentationem impediant & ad affectionem Scorbuticam diſponant. Potus, cibo qualitatibus reſpondeat. Sit igitur *vinum bonum*, (*ut & cereviſia*) *puriſſimum, abſinthio, Card. bened. ſcolopendriâ, hyſſopo medicatum; aqua pura, pellucida, ſerum lactis caprilli, in quo cochleariæ, naſturtii, bekabungæ nonnihil ebullierit.*

XXVIII.

Corpus commodo tempore imprimis ante cibum exerceatur, atq; opera detur, ne conſuetæ evacuationes ſupprimantur: Somnus & vigilia mediocres

diocres sint: Omnes tristes animi motus, quantum fieri potest, fugiantur; potiusq; licitis oblectamentis mens reficiatur; atq; studiosè in id laboretur, ut omnis rerum non naturalium usus morbi causis sit contrarius.

Quæritur hîc obiter,

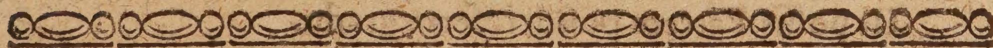
I. *Cur panis azymus difficilioris sit coctionis quàm fermentatus?*

II. *Cur è musto ex uvis, aliisq; vegetabilibus spiritu aliàs abundantibus, spiritus, nisi fermentatio præcesserit, elici ac separari non posit?*

III. *Quomodo ex vino fiat Acetum?*

IV. *An ex aceto iterum posit elici spiritus vini?*

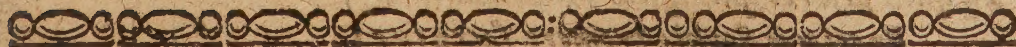
SOLI DEO GLORIA.

Ad Præstantissimum Literatissimumq;
Dn. MATTHÆUM BRENGGERUM
Medicinæ Studiosum, Amicum meum nunquam non honorandum.

QUod BRENGGERE volo, non possum pangere Carmen
Nam tibi APOLLO omnis, sed mihi nullus, adest.

Suo
L. Mq;.
M. ANDREAS Herrenschmid
Facult. Philosoph. Adjunctus.

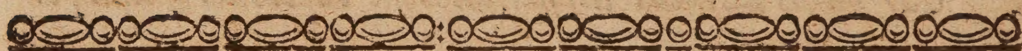
ALIUD.

INdolis alta tuæ vis est. Nam quicquid adornas,
Nec vulgare sapit, nec capit ingenium.

E Et

Et jam quis dubitat; quin ſint exacta rotundè
Quæ de SCORBUTO diſ- tua Muſa-ſerit?
Quin ſint talia, qui dubitavit in omnibus olim,
Non dubitaturum judico Carneadem.

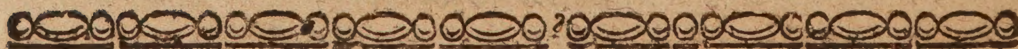
Suo unicè caro capiti
l. m. adponebat
M. JOHANN. NICOL. SCHÜLIN
Gnodtſtadio-Fr.

ALIUD.

PErdocti, BRENGGERE, patris benè culta propago,
Ritè facis, quod nunc æmulus eſſe ſtudes.
Pœonias artes junxit, doctamq; Matheſin:
Exemplum hoc pariter te coluiſſe docet.
Indolis ingenita eſt tibi vis; hâc utere gnavus:
Ut poſſis Patrem poſtq; referre gradu.
Conſtituit SUMMUS titulos ſudore parandos.
Qui nunc ſentis onus; mox comes erit honos.

M. CHRISTOPHORUS KIRCHERUS
S. S. Theol. St.

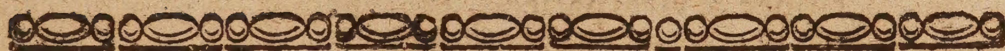
ALIUD.

O Quantum decus eſt, ô gloria quanta labores
Conatusq; ſuis edere magnanimos!
Divitiæ pereunt, orbisq; caduca voluptas,
Gloria difficili parta labore manet.
Tu quia præ reliquis igitur conatibus audes,
Præclaris Sophiæ premere ſacra tuæ;
Præſide Sennerto, qui ſplendida gemma Sophorum,
Atq; artis Medicæ duxq; caputq; ſagax.

Hinc

Hinc tibi contribuent victricis præmia palmæ
Musæ, quæ Doctis contribuisse solent.
Pol, benè respondes patriis, Doctissime, votis,
Ac inter Medicos laus tibi magna manet.
Fac pergas alacri curâ, clypeumq́; tenaci
Fac tractes palmâ, dulcis Amice, tuâ
Sic ventura tuum tollent ad Sidera nomen
Secula, sic Medices munera grata feres.

M. Johan. Albertus Steinmüller/
Augustanus, SS. Theol. Studiosus.

ALIUD.

NUnc hyems exest nimis inquieta:
Picta nunc Veris facies refulsit,
Qualis exorti rediviva Phœbi
mane quadriga.
Magna, prædulci vice, Mater omnes
Corde mœrores jubet exulare,
Et renascenti nitet ore, pulla
Veste remotâ.
Non gelu ac udi genitura palans
Aëris, denso ruit hinc & inde
Agmine: ingenti nec humum recondit
Mole gelatum.
Sed plagæ Mundi variis coruscant
Rebus, & nostris liquidò sat oclis
Ingerunt primis loca nata Trinô
Numine, seclis.
Jamque spem largi minitatur anni
Jamque sudorem Agricolarum amœnant
Arbuta, & campi & Cereris juventâ
Splendida culta.
Exprimit BRENGGERUS id ipsum ad unguem:

Æmulus verni jubaris, futuri
Æmulus verni uberis, ingenI almo
Percitus œstro.
Hactenus cautâ studiorum in umbrâ
Abditus, cæcos juvenum impotentum
Risit ausus, præcipitesque abortus
Risit ubique.
Quos StudI Pestis malè sana, largè
Parturit: lusit fatuum brevemque
Impetum: sannavit eum unius vix,
Dedecus horæ
Donec & vires pariendi adessent
Vividæ, donec sibi polliceri
Et suæ posset soboli, morantes
Aeviter annos.
Hinc fide subnixus adultâ adulti
Roboris, mandata solo laborum
In vigorem in prænitidos adauctus,
Semina mittit.
Fœnus immensum egeniturus olim
Fructuum, quo (sit calidè præopto)
Perfruatur, cum patriâ, ipse, & ipsa
Terra polusque.

l. mq.

M. Johannes Eberken/
Ulmensis Suevus.

FINIS.